

WESTENDE, EEN GESLAAGD BRUSSELS TOERISTISCH INITIATIEF (1896-1914)

M. CONSTANDT

Problematiek

Het Belgisch kusttoerisme kende zijn oorsprong in de negentiende eeuw, met als twee grootste toeristische centra Oostende en Blankenberge. Daarnaast waren er een hele rits kleinere badplaatsen, waaronder Westende, dat pas vrij laat (1896) ontstond. In 1896 pas werden de eerste toeristische gebouwen opgetrokken, los van de bestaande gemeente Westende. Op een kleine twintig jaar tijd werd dan een volledige badplaats ingericht. Maar aan die snelle ontwikkeling kwam in 1914 een abrupt einde want door het oorlogsgeweld werd de kustplaats nagenoeg volledig in puin gelegd.

Binnen die periode bestudeerden we twee aspecten van Westendes ontwikkeling. Vooreerst wilden we een analyse maken van de organisatie door na te gaan welke personen of groepen er financieel geïnteresseerd waren in de uitbouw van de badplaats. Doordat nu door de interesse van promotors voor de toerist te Westende verblijfsmogelijkheden geschapen werden, probeerden we vervolgens die op financieel gebied te evalueren en te vergelijken.

Het is duidelijk dat we door het bestuderen van deze twee elementen enkel een verkennend onderzoek verricht hebben. Zo hadden we, volledigheidshalve, ook een analyse moeten maken van het toeristisch leven. Dat zou voor Westende zeker de

moeite waard geweest zijn, omdat er een Kursaal was, en ook door de sportieve inslag van de badplaats. Maar dat aspect zou het onderwerp moeten uitmaken van een afzonderlijke studie, waarvoor we feitelijk niet zo direct een aantal bronnen kunnen aanstippen.

I. De organisatie

A. De familie Otlet, de pioniers.

Het merendeel van de gronden waarop de badplaats Westende werd uitgebouwd, was oorspronkelijk het eigendom van de «S.A. des Bains et des Dunes de Middelkerke et de Westende», maar die vennootschap had met die duinen niets aangevangen. Op haar algemene vergadering van 13/02/1884 verkocht ze de 992.460 m² aan Jules Chotteau-Duchateau voor 39.707,40 fr. Bijzonder eigenaardig was dat de koper, een industrieel uit Blaton, ook voorzitter was van de beheerraad van de verkopende firma. Hoewel de koper zich schroomvallig afzijdig had gehouden van alle administratieve handelingen die een verkoop begeleiden, werd tegen deze vrij vreemde gang van zaken toch door vier aandeelhouders klacht neergelegd bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel. In haar vonnis van 13/05/1885 trad die de opinie van de vier aanleggers bij en verklaarde de verkoop onwettig. Maar het Brusselse hof van beroep verbrak op 13/07/1885 het eerste vonnis, en de verkoop werd toch bekrachtigd¹.

Ondanks die gunstige uitspraak had Jules Chotteau weinig geluk, want kort daarop werd hij failliet verklaard. De voornaamste schuldeiser, Jeanne Mertens uit Sint-Joost-ten-Node, drong aan op de verkoop van 640.505 m² duinen, want op dat stuk grond had Jules Chotteau bij haar een hypotheek genomen van 15.000 fr. De rechtbank van eerste aanleg te Veurne verklaarde op 02/03/1887 haar eis gegrond en beval tot gedwongen verkoop

1. Hypotheekkantoor Veurne, reeks 72, vol. 753, nr. 20.
2. Hypotheekkantoor Veurne, reeks 72, vol. 834, nr. 1.

over te gaan. Trouwens, op die 640.505 m² die dus opnieuw verkocht werden, rustte nog een andere hypotheek van 10.000 fr. Op 25/06/1887 werd Edouard Otlet uit Brussel voor 35.000 fr de nieuwe eigenaar van die 64 hectaren². Zijn nieuwe aanwinst lag gedeeltelijk te Westende en gedeeltelijk te Middelkerke. Op de gronden richtte hij een volledig nieuwe badplaats op, die onder de naam «Plage de Westende» een zekere bekendheid verwierf.

Het is dus duidelijk, dat wat als badplaats Westende werd opgericht, territoriaal gedeeltelijk in Middelkerke was gelegen Tegen deze verwarrende situatie werd trouwens later geprotesteerd door een aantal eigenaars bij de gemeentebesturen van Middelkerke en Westende³. Zij wilden namelijk het stuk Westende dat onder Middelkerke ressorteerde, overhevelen naar de gemeente Westende om zo een homogeen bestuur te bekomen.

Edouard Otlet, die we terecht als «de vader van Westende» mogen beschouwen, had al eerder interesse betoond voor de Belgische kust.

Als ontwerper van de badplaats Westende en rechterhand van E. Otlet wordt meestal de architect Octave Van Rysselberghe aangewezen. Nog voor deze architect in Westende van start ging, had hij al voor de familie Otlet een opdracht vervuld : in 1894 had hij voor Paul Otlet, zoon van Edouard, een huis gebouwd in Elsene⁵.

Het startsein voor het toeristisch oord werd in 1896 gegeven toen de eerste vila's «en pleine dune» werden gebouwd. Maar erg comfortabel is een alleenstaande villa in de duinen niet, daarom werden stilaan straten aangelegd, en zelfs een zeedijk gebouwd. Al deze activiteiten werden door Edouard Otlet gefinancierd.

Op de zeedijk werd in 1898 ook een hotel gebouwd, dat de naam Westend-Hotel meekreeg. Architect was Alban Chambon, die

3. Brief gedateerd op 10/02/1908.

4. M. CONSTANDT, *Evolutie van het toerisme te Oostende, 1874-1914*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., 1980, pp. 47-48.

5. Cfr. J. STEVENS & E. HENVAUX, *Octave Van Rysselberghe, (1855-1929)*, in *A plus*, nr. 16, maart 1979.

later ook in Oostende een aantal creaties heeft verzorgd⁶. In dit hotel, met zijn 60-tal kamers, konden 95 toeristen terecht⁷.

Op de zeedijk kwam eveneens een Kursaal, dat in zijn eerste vorm enkel een bescheiden houten constructie was. Dat gebouw sloot aan bij de villa's Onze Rust, Marguerite en Villa des Bluets.

Waarschijnlijk werd dit groots opgevat uitbouwplan voor Westende uiteindelijk wat te duur voor Otlet en daarom besloot hij om er een familieaangelegenheid van te maken. Samen met 6 familieleden stichtte hij op 05/07/1898 de «N.V. La Westendaise», met sociale zetel te Brussel, die tot doel had de badplaats Westende verder uit te bouwen⁸.

Aan die maatschappij droeg Edouard Otlet de reeds getrokken straten en lanen over, samen met het Westende-Hotel, het Kursaal en de zes villa's. Daarvoor werd bij bedacht met 3.400 aandelen van 500 fr. Daarvan moest hij er evenwel een aantal afstaan aan zijn zonen voor hun inbreng van bezittingen in Oostende, meer bepaald het Hôtel des Bains en La Terrasse. Op de overige 600 aandelen, goed voor 50.000 fr, werd door de familie Otlet ingetekend.

De nieuwe maatschappij «La Westendaise» verkocht dan grond aan particulieren ; de prijs schommelde uiteraard naargelang de ligging van de percelen. Zo werd in 1901 de grond op de zeedijk vanaf 40 fr per m², langs de aanpalende straten vanaf 20 fr per m² en in de duinen vanaf 15 fr per m² verkocht⁹. Aan de verkoop van gronden waren stricte voorwaarden verbonden : «... pour but de substituer à une simple juxtaposition de villas et de maisons construites au hasard du caprice individuel, un centre de villégiature organiquement conçu.»¹⁰

6. Zie : A. CHAMBON in A. BREUER, *Nos Contemporains*, Brussel, 1904, pp. 136-137.

«Dans l'art de bâtir et de décorer des salles de spectacles, des casino's, des Kursaals, des palais, Auguste Chambon est un de nos maîtres indiscutés.

7. *Plage de Westende*, saison 1901.

8. Annexe au *Moniteur*, 1898, nr. 3030.

9. *Plage de Westende*, saison 1901, p. 19.

10. *La Plage de Westende*, in *Le Cottage* 2 (1904), V, p. 210.

Teneinde dat doel te bereiken werd door Octave Van Ryselberghe in 1903 een definitief stratenpatroon uitgewerkt.

Om de urbanisatie geordend te laten verlopen, werd ook een lastencohier opgesteld. Dat document legde uniforme richtlijnen vast voor nieuwe bouwwerken en werd aan elke grondverkoop door «La Westendaise» verplichtend toegevoegd. Zowel het stadspatroon als het lastencohier werden door een overeenkomst op 12/01/1905 met de Belgische Staat bekrachtigd¹¹.

Naast de verkoop van grond, werd door «La Westendaise» ook de verhuring van villa's geregeld, die facultatief aangekocht konden worden. In 1901 werden er 14 te koop aangeboden, waarvan de prijzen sterk uiteenliepen. Daarop komen we verder nog terug.

Een derde activiteit van de vennootschap was het uitbaten van twee hotels. Behalve het Westend-Hotel, was er ook nog het kleinere «De Lekkerbek», in 1899 opgetrokken¹². Dat gebouwtje, gelegen aan de uiterste rand landinwaarts van de badplaats, werd pension genoemd, maar was feitelijk meer een restaurant.

Om al die activiteiten te propageren, werd er jaarlijks een publiciteitsbrochure uitgegeven, onder de nogal banale titel «Plage de Westende». Ook werden er geen kosten ontzien om de badplaats zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Zo werd onder impuls van de firma de elektrische kusttramlijn doorgetrokken tot Westende en daarvoor bekostigde ze zelf het tramstation te Westende. Verder werd ook een elektrische krachtinstallatie uitgebouwd om zo het Westend-Hotel en de villa's op moderne wijze te verlichten. Zelfs werden door «La Westendaise» een lokaal voor de katholieke, naast een lokaal voor de protestantse eredienst, ter beschikking gesteld.

Omdat er vrij vlug een grote kolonie toeristen ontstond, al dan niet met een eigen verblijf te Westende, kwam men op het idee een samenwerkende vennootschap te stichten. Deze vennootschap «La Westendia», «dont seuls peuvent être actionnai-

11. Cahier des charges général pour la vente des terrains et des villa's, Brussel, 1905. (gedrukt).

12. Kadaster Brugge, Westende, mutatiebundel, 1899, onder nr. 20.

res les propriétaires de villas à la plage»¹³, bouwde een club «La Westendia». Door «La Westendia» werd ook aan Octave Van Rysselberghe opdracht gegeven een nieuw Kursaal te ontwerpen, dat in 1904 geopend werd.

Dat eerste Kursaal was ondertussen in 1903 door «La Westendaise» ten dele verkocht geworden aan een Antwerpse firma, die in het gebouw een handelszaak had ondergebracht, die onder de naam «Les Halles Westendaises» een zekere bekendheid verwierf en voornamelijk artikels voor dames verkocht. De andere helft van het originele Kursaal werd door «La Westendaise» gebruikt als administratielokaal, van waaruit alle bestuur over de badplaats Westende werd verricht¹⁴.

Het spreekt natuurlijk vanzelf dat de maatschappij «La Westendaise» een stevige greep behield op die samenwerkende vennootschap «La Westendia». Op 25/10/1906, waarschijnlijk door een zich uit de zaken terugtrekken van Edouard Otlet (+ 1907) werd de maatschappij «La Westendaise» geliquideerd¹⁵. Daardoor verdween meteen het grote overwicht van de familie Otlet op de badplaats Westende.

B. De wildgroei van de naamloze vennootschappen.

De firma «La Westendaise» bracht 30,5 hectaren, samen met het Westend-Hôtel, enkele villa's en het tramstation in, in een nieuwe N.V. «Westende Plage»¹⁶.

Daarvoor kreeg «La Westendaise» (lees familie Otlet) 7.500 aandelen van 1.000 fr. Op de overige 4.500 aandelen van de nieuwe naamloze vennootschap werd door maar liefst 14 personen ingetekend. Meteen wordt de «affaire Westende» meer dan een loutere Otlet-aangelegenheid. De belangrijkste nieuwe participant werd Georges Marquet.

13. *La Plage de Westende*, in *Le Cottage* 2 (1904), V, p. 213.

14. Kadaster Brugge, kadastrale legger 578, nrs. 1 en 2 ; kadastrale legger 708, nr. 1.

15. *Annexe au Moniteur*, 1906, nr. 5615.

16. *Annexe au Moniteur*, 1906, nr. 5771.

Georges Marquet was op dat ogenblik concessionaris van het Oostendse Kursaal, wat hij van 1904 tot 1908 bleef. Behalve culturele activiteiten, had Marquet daar ook een vrij duistere bezigheid, hij exploiteerde er namelijk een speelzaal. Die onderneming was nogal winstgevend, zodat hij door aandeelhouder te worden in Westende een deel van zijn aldus verkregen kapitaal kon beleggen. Hij investeerde maar liefst 10.000 fr en werd daarmee meteen ook voorzitter van de beheerraad.

Aan die functie, en zelfs aan het lidmaatschap van de beheerraad, verzaakte hij in september 1907¹⁷. De reden hiervoor kunnen we enkel gissen. Misschien was de onmogelijkheid om ook hier in Westende een roulette te installeren een doorslaggevende factor.

Als voorzitter van de beheerraad werd Georges Marquet opgevolgd door Ernest Suys, een Antwerps wisselagent, die 500 aandelen vertegenwoordigde, deels persoonlijk en deels als vennoot van de vennootschap onder firma «Suys gebroeders».

Een tastbaar gevolg van de ruimere geldmiddelen van de nieuwe maatschappij was wel een uitbreiding van het Westend-Hotel. Dat werd al vrij trots aangekondigd in de publiciteitsbrochure van 1907 (die op zichzelf al een erfenis vormde van «La Westendaise»): 'L'hôtel sera agrandi pour la saison 1908'. In zijn tweede versie werd de capaciteit meer dan verdubbeld, er konden nu 325 toeristen terecht in 155 kamers.

Ondanks het feit dat «La Westendaise» grond inbracht in de nieuwe N.V. «Westende Plage», bezat de N.V. «en liquidation» nog de «Lekkerbek» en wat grond. Het restaurant werd op 28/10/1907 verkocht aan de vennootschap onder firma «Henri et Cie» uit Dinant. Deze firma had tot doel «le commerce de fonds, effets publics, et négociations de banque»¹⁸, zodat er waarschijnlijk een beheerder werd aangeduid, misschien wel de volgende eigenaar. Op 05/07/1909 namelijk, verkocht «Henry et

17. Annexe au Moniteur, 1907, nr. 5848. Voor Marquet zie: P. LEFÈVRE, *Une nouvelle orientation du parti libéral brugeois: les élections législatives de 1912*, in Hand. Genootschap voor Geschiedenis te Brugge, 114 (1977) 115-141.

18. Annexe au Moniteur, 1891, nr. 80.

Cie» het gebouw aan Gerard Egrix, een hotelier uit Laken¹⁹. Deze laatste werd in ieder geval vanaf dan in Westende gedomi-cilieerd. De resterende grond, 200 m², werd door «La Westendaise» overgedragen aan een nieuwe N.V., «Duinoord», die op 30/06/1908 werd gesticht, weeral te Brussel en tot doel had «la création, la mise en valeur et l'exploitation de stations balnéaires en Belgique et à l'étranger et plus spécialement sur le littoral belge.»²⁰.

Naast de inbreng van «La Westendaise» die met 18 aandelen vergoed werd, brachten ook «Westend Plage», baron de Blarer, Richard Geniers en Prudent Trachet grond in in de nieuwe maatschappij. Deze laatsten brachten feitelijk grond in die gekocht was van «La Westendaise», zodat «Duinoord» ook een rechtstreeks uitvloeisel vormt van de N.V. «La Westendaise».

Prudent Trachet, een Brussels wisselagent, was daarenboven liquidateur van de N.V. «La Westendaise», afgevaardigde-beheerder van «Westend Plage» en ook lid van de beheerraad van de N.V. «Duinoord» !

Om de zaak nog ondoorzichtiger te maken, had «La Westendaise» al op 03/06/1905 grond in Westende overgedragen aan de N.V. «Les Hôtels Balnéaires»²¹. Deze laatste maatschappij, die op 10/02/1902 te Brussel werd gesticht, had oorspronkelijk tot doel de Oostendse bezittingen van de familie Otlet te beheeren. Het reeds vermelde Hôtel des Bains en La Terrasse werden dus haar uitgangsbepit. Maar door die nieuwe overdracht van grond die aan de twee buitenzijden van de badplaats Westende lag, werd ook die firma betrokken bij de uitbouw van Westende. Maar haar bezit in het westen stond de maatschappij in 1908 af aan de N.V. «Westende Plage», waarbij «Les Hôtels Balnéaires» wel grond kregen in het oosten (dus territoriaal in Middelkerke)²². Die ruiloperatie was voor beide betrokken N.V.'s voordelig omdat ze daardoor een aaneengesloten bezit kregen.

19. Kadaster Brugge, mutatiebundels 1908, nr. 20 en 1910 nr. 56.

20. Annexe au Moniteur, 1908, nr. 4280.

21. Vermelding in acte onder voetnoot 23 vermeld.

22. Zie o.m. «Le Recueil Financier», 1914, pp. 173-174.

In die vrij verwarde situatie van een groot aantal maatschappijen die allemaal in Westende ageerden, werd geprobeerd wat helderheid te brengen, door ... stichting van een nieuwe N.V. ! Op 23/12/1911 werd door «Westend Plage» (inbreng 133.910,7 m²), «Duinoord» (inbreng 1.836 m²), «Les Hôtels Balnéaires» (470 m²), samen met de «Société Française de Banque et de Dépôts» (600 m²) de maatschappij «La Société Immobilière de Westende» gesticht²³.

De «Société Française de Banque et de Dépôts» had die 600 m² op 22/03/1906 gekocht van «La Westendaise», maar er tot dan toe niets mee aangevangen. Trouwens, ook de andere inbrengende maatschappijen brachten grond in, die ooit bezit van «La Westendaise» was. Zo is dus ook hier weer duidelijk dat de nieuw opgerichte maatschappij feitelijk op onrechtstreekse wijze een uitvloeisel is van «La Westendaise».

Kort daarop kocht de «Société Immobilière de Westende» nog voor 500.000 fr grond van de N.V. «Westend Plage». Maar terzelfdertijd werd deze laatste firma belast met de verkoop van de gronden van de «Société Immobilière», tegen een commissieloon²⁴. Trouwens, in de zeshoofdige beheerraad van de «Société Immobilière» zaten drie personen die ook in de beheerraad van de S.A. «Westend Plage» zetelden. Zodat ze in feite hoofdzakelijk haar vroegere activiteiten nu «per commissie» verder zette. Die kweet zich trouwens vrij voortreffelijk van die nieuwe taak, want in 1912, het eerste jaar dus, werd 1800 m² verkocht voor een globale som van 135.834,65 fr. Haar eigen hotel, het Westend-Hotel, bracht in 1911 100.000 fr op en in 1912 zelfs nog iets meer²⁵.

Dat er winstmogelijkheden scholen in de horecasector, werd al vroeger (1908) aangetoond door de duidelijke noodzaak het bestaande hotel te vergroten.

Blijkbaar was er nog plaats voor uitbreiding, maar dat zou dan opnieuw collectief moeten gebeuren.

23. Annexe au Moniteur, 1912, nr. 234.

24. Le Receuil Financier, 1914, pp. 173-174, pp. 169-170.

25. Op. cit.

Daarom werd op 10/05/1909 de N.V. «Grand Hôtel Belle Vue» gesticht, met sociale zetel te Brussel²⁶. Aan die maatschappij werden gronden overgedragen door de N.V. «Les Hôtels Balnéaires» (3.038 m²) en Nicolas Lembrée (465 m²), zodat de nieuwe maatschappij de volledige blok 3 en ten dele blok 4 van het plan van aanleg in haar bezit kreeg. De inbrengers kregen daarvoor respectievelijk 200 en 62 aandelen. Op de overige 611 aandelen werd door 17 personen ingetekend. De interessantste daarvan zijn de bekende architect Octave Van Rysselberghe (50 aandelen) en de vice-gouverneur van Congo, Francis Dhanis (20 aandelen), die op deze wijze zijn koloniale winsten wou beleggen, maar die al hetzelfde jaar overleed²⁷.

Op de grond van die maatschappij, die dus in Middelkerke gelegen was maar toch deel uitmaakte van de badplaats Westende, werd dan een luxueus hotel opgetrokken.

Omdat de architect Octave Van Rysselberghe nauw bij de oprichting betrokken was geweest, was het niet meer dan normaal dat hij ook de opdracht voor het bouwen van het hotel in de wacht sleepte. Trouwens, het hotel Belle Vue, ook wel «La Rotonde» genoemd, mag een puike realisatie genoemd worden.

Door dit nieuwe initiatief werden nog 225 hotelkamers meer voor de toerist te Westende beschikbaar²⁸.

In de uitbouw van de badplaats Westende zien we dus een duidelijke lijn vanaf Edouard Otlet die grond doorspeelde naar «La Westendaise». Aan deze klare toestand van één firma die alles organiseerde en controleerde, kwam een einde. Het optreden van de maatschappijen «Les Hôtels Balnéaires», «Duinoord», «Société Immobilière de Westende» bracht een versnippering van dat grondbezit mee, hoewel er toch via bepaalde personen (o.a. Prudent Trachet) contact bleef tussen die diverse firma's.

26. Annexe au Moniteur, 1909, nr. 3411.

27. FRANCIS DHANIS °1862 - † 1909. Zie Biographie Coloniale belge TI kolom 311-326.

28. K. BAEDEKER, *Belgien und Holland*, 1914, p. 206.

Typerend voor de uitbouw van onze kust is wel dat het initiatief uitging van Brussel. Edouard Otlet, de pionier, woonde in Brussel en alle sociale zetels van de N.V.'s werden te Brussel genomen.

Hierbij dient ook een interessant verschijnsel genoteerd te worden : hoewel E. Otlet in Brussel woonde, kwam hij via Oostende op het idee om in Westende een badplaats uit te bouwen. Ook Georges Marquet bracht «Oostends» geld in de Westendse lade. Als we die lijn doortrekken, dan kunnen we voor Alban Chambon ook Oostendse activiteiten bespeuren, en zelfs Octave Van Rysselberghe heeft later in Oostende (Mariakerke) een appartementsgebouw opgetrokken. Zodat we dus duidelijk, afgezien nog van de gelijkenis op etymologisch gebied, een parallel op organisatorisch vlak kunnen trekken tussen Oostende en Westende.

II. De verblijfsmogelijkheden.

Het tweede luik van ons verkennend onderzoek betreft het logies van de toerist. Te Westende zijn er duidelijk drie vormen van toerisme te onderkennen : naast het hoteltoerisme, dat zoals uit het voorgaande bleek, niet erg ruim vertegenwoordigd werd, was er het belangrijke villatoerisme en tenslotte bestond er ook nog een schoolkolonie, wat wel als een speciale vorm van toerisme mag beschouwd worden.

De twee eerste vormen poogden we te evalueren wat de kostprijs van verblijf betreft. Maar zoals te verwachten viel, is er over de villatoerist niet veel materiaal beschikbaar. Voor het hotel-toerisme zijn we enkel vrij goed geïnformeerd over het Westend-Hotel. Bovendien moeten we axiomatisch aannemen dat het cijfermateriaal, afkomstig uit de publicitaire brochures «La Plage de Westende» betrouwbaar is.

A. Het villatoerisme.

Deze vorm van toerisme, die wel de belangrijkste was, werd gestimuleerd door de immobiëlenmaatschappijen. Door de aanleg van straten en door de opdeling in bouwpercelen die dan verkocht werden, schiep men een aantrekkelijke bouwrijpe situatie.

De urbanisatie verliep echter volgens strikte normen, zodat men een geordende badplaats bekwam. Zo waren er twee soorten villa's toegestaan : langs de zeedijk en in de aanpalende straten was er rijbouw ; verder van zee bouwde men losstaande villa's, die «cottages» werden genoemd. Ieder van die cottages moest van een aangelegde tuin voorzien zijn, wat een duidelijk voorbeeld van de «tuinwijkgedachte»²⁹ was.

Voor wat de kostprijs van zo'n cottage betreft, kunnen we als typevoorbeeld de «Shamrock Cottage» nemen. Ze werd door de Gentse architect Van Hoecke-Dessel gebouwd, op last van «La Westendaise» en kostte, omstreeks 1903, 10.500 fr alles inbegrepen, of 7.000 fr voor het huis alleen³⁰.

Het succes van het villatoerisme is duidelijk af te leiden uit het aantal. In 1903 telde men 65 villa's³¹ en cottages ; omstreeks 1914 was dat aantal al tot 250³² gestegen.

Gelegenheidstoeristen konden ook een villa huren. De firma «La Westendaise» verhuurde er in 1901 veertien, tegen uiteenlopende prijzen, wat blijkt uit volgende voorbeelden³³ :

		ka- mers	bed- den	sei- zoen	juni	juli	aug.	sept.
Zeedijk	Les Iris	6	10	1.300	200	300	900	400
	Onze Rust	4	7	1.200	175	250	800	400
Duinen	Les Pannes	4	4	900	175	250	500	300
	Le Dauphin	3	3	600	125	175	350	200

Uit dit tabelletje blijkt ook duidelijk dat augustus als topmaand van het toeristisch seizoen werd beschouwd, wat zich in hoge

29. Cfr. MARCEL SMETS, *De Ontwikkeling van de tuinwijk gedachte in België*, Brussel-Luik, 1977.

30. *Le Cottage*, 2, (1904), V, pp. 189-190.

31. *La Plage de Westende*, in *Le Cottage*, 2, (1904), V, p. 209.

32. *La Belgique*, Guide Remisch, Brussel [1931], p. 251.

33. *Plage de Westende*, saison 1901, p. 19.

huurprijzen vertaalde. Bijzonder eigenaardig is ook wel dat september hoger werd aangeslagen dan juli.

Als de promotiemaatschappij voor een villa 10.500 fr betaalde, (waarschijnlijk goedkoper dan dat het door een particulier gebouwd werd omdat de firma de grond al bezat), lijken de huurprijzen wel aan de hoge kant te liggen. In een goeie tien jaar had de firma haar villa ongeveer teruggewonnen !

Naarmate de badplaats meer aantrekkingskracht verwierf, werden de villa's trouwens nog duurder. Zo worden voor 1912 de volgende prijzen gepubliceerd³⁴ :

	aantal kamers	juli	aug.	sept.
Op de Zeedijk	7-9	800	1.600	600
Rond het Kursaal	5-7	650	1.200	450
In de binnenstad	5-6	500	800	350

Als we deze prijzen vergelijken met die uit de vorige tabel, is de prijsstijging wel overduidelijk. Ook merken we hier op dat de maand juli nu duurder uitvalt dan de maand september.

Als we dus merken dat op 10 jaar de huurprijs voor villa's nagenoeg verdubbelde, mag dat op zichzelf al als een bewijs van groeiend succes genoemd worden.

B. Het hoteltoerisme.

Als echte hotels kende Westende maar twee uitbatingen, Westend Hotel en Belle Vue, die vrij reusachtige proporties aannemen met respectievelijk 155 en 225 kamers. Beide werden trouwens ook door een naamloze vennootschap opgericht en beheerd.

Behalve die hotels bestonden er ook nog pensions, zoals bijv. De

34. G. BEAUVAIS, *Bains de Mer du Nord et de Belgique*, Hachette, Parijs, 1912, p. 163.

Lekkerbek. Ook werden er in 1911 drie villa's in gebruik genomen die tesamen fungeerden als pension voor Duitse toeristen³⁵. Over dit alles is de informatie vrij schaars. Gelukkig kennen we voor het Westend-Hotel wat meer gegevens die ons verstrekt werden door de reeks «Plage de Westende».

Zo kostte in 1901 een hotelkamer per dag :

	bedden	begin tot einde seizoen	topseizoen (vnl. aug.)
1° verdieping	2	6 fr	12 fr
2° verdieping	2	4 fr	8 fr
3° verdieping	2	2 fr	3 fr

Hoe hoger de kamer, hoe lager de prijs dus, en ook hier is er een duidelijk verschil tussen laag- en hoogseizoen.

Als we de prijzen van de hotelkamers vergelijken met de huurprijzen van de villa's, kan men goedkoper terecht in het hotel. Zo kostten twee kamers op de derde verdieping, voor vier personen en voor de maand augustus (1901) 186 fr, terwijl de cottage Les Pannes voor die periode 500 fr kost. Dat wijst er misschien op dat er een grote vraag naar villa's was.

Zowel villa's als hotels, althans volgens de tijdgenoot, werden bezocht door een «clientèle française, bruxelloise et surtout allemande»³⁶. Zo zien we ook hier een belangrijk aandeel van de Brusselse bevolking in het toeristisch leven te Westende.

C. La Villa Scolaire.

Onder deze titel werden prentbriefkaarten uitgegeven van de kinderhome die door «L'association des Marçunvins de Bruxelles» werd opgericht.

Dit initiatief houdt verband met de curatieve eigenschappen van de zee, meer speciaal voor kinderen.

35. K. BAEDEKER, *Belgien und Holland*, 1914, p. 206.

Zo zal in Bredene het «Werk der gezonde lucht voor de kinderen der stad Gent» worden gesticht in 1902, en in 1896 in Nieuwpoort het «Palais de l'Enfance» voor de Brusselse stadscholen. In 1900 kreeg ook Westende een dergelijke schoolkolonie.

De datum 1900 was niet willekeurig, want op dat tijdstip vierde de liberale vereniging «Association des Marchunvins» uit Brussel haar 25ste verjaardag. De vereniging, die tot doel had het officieel onderwijs te bevorderen, werd namelijk gesticht op 21 maart 1875 en die datum verklaart meteen ook de enigzins bizarre benaming (mars-un-vingt).

Ter gelegenheid van de verjaardag besloot de vereniging, die al wat filantropisch werk voor de Brusselse scholen op haar actief had, om in Westende een villa op te richten voor de schoolgaande jeugd³⁶.

De grond voor dit project werd belangloos afgestaan door Benjamin Crombez aan de stad Brussel, bij notariële akte op 1 mei 1900³⁷. Daarbij werd gestipuleerd dat de grond ten gunste van de Brusselse gemeentescholen moest worden gebruikt.

De «Association des Marchunvins» financierde dan dit project door een tombola en door bijdragen van leden.

Besluit

De nieuwe badplaats Westende, die eigenaardig genoeg voor de helft in Middelkerke lag, werd in eerste instantie door één Brusselse ondernemer, namelijk Otlet, uitgebouwd.

Daarna werd de exploitatie verder waargenomen door een aantal N.V.'s. Die hadden in ieder geval dit feit gemeen dat ze in Brussel gevestigd waren. Trouwens, ook de derde eigenaar van pension De Lekkerbek, Egrix, kwam uit Brussel (Laken).

36. L'Indépendance Belge, 28/01/1900, p. 2, 13/03/1900, p. 2 en 06/05/1900, p. 2.

37. Bulletin Communal de la Ville de Bruxelles, 1900, zitting van 14/05/1900, p. 499.

